

Predatieonderzoek Kluut in de Dollard in 2010

Peter de Boer

Predatieonderzoek aan Kluut op de Dollard in 2010

Peter de Boer

SOVON-onderzoeksrapport 2011/21
Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht
van Het Groninger Landschap

Colofon

© SOVON Vogelonderzoek Nederland 2011

Lay-out: Peter Eekelder

Foto's: Kluut omslag: Harvey van Diek; overig Peter de Boer

Wijze van citeren: De Boer P. 2011. Predatieonderzoek aan Kluut op de Dollard in 2010. SOVON-onderzoeksrapport 2011/21. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOVON en/of de opdrachtgever.

ISSN: 1382-6271

SOVON Vogelonderzoek Nederland
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen

Tel: 024 7410410

E-mail: info@sovon.nl

Homepage: www.sovon.nl

Inhoud

Dankwoord	4
1. Inleiding	5
2. Gebiedsbeschrijving	6
3. Methode	7
4. Resultaten Kluut	8
4.1 Uitkomstsucces Kluut	8
4.2 Tijdstip verstoring en mislukking	8
5. Discussie	10
6. Aanbevelingen	11
Literatuur	12

Dankwoord

Silvan Puijman (Stichting Het Groninger Landschap) was als opdrachtgever het aanspreekpunt binnen het onderzoek. Zowel hij als Dirk Brul (ook SGL) toonden grote belangstelling voor het onderzoek en hielpen bij het plaatsen van de dataloggers. Hartelijk dank voor jullie hulp in het veld!

Wolf Teunissen (SOVON Vogelonderzoek Nederland) stelde de dataloggers beschikbaar en legde de werking van Easy View uit. Peter Eekelder verzorgde de opmaak en lay-out van het rapport.

1. Inleiding

In het voorjaar van 2010 is in opdracht van Stichting Het Groninger Landschap onderzoek uitgevoerd naar predatie bij Kluut in de eifase. Het onderzoek is uitgevoerd door SOVON Vogelonderzoek Nederland.

Aanleiding vormt de hoge mate van predatie waarmee Kluut in de Dollard-regio de laatste jaren heeft te maken, waardoor het broedsucces laag is.

Op de Punt van Reide staan sinds 2007 elektronische rasters om vossen te weren uit delen van gemengde kolonies van Kluut en Visdief. De ‘vossenrasters’ zijn geplaatst om predatie door vossen te voorkomen. Daarin slagen de vossenrasters doorgaans, predatie vindt echter nog steeds op grote schaal plaats buiten deze rasters. De vraag is welke soorten de predatie veroorzaken.

De Kluut is een habitatrichtlijnsoort en de Dollard-regio vormt traditioneel een belangrijk broedgebied voor de soort.

Wanneer meer duidelijkheid wordt verkregen over de soort predator en het tijdstip van mislukken kan mogelijk naar een oplossing van beheertechnische aard worden gezocht.

2. Gebiedsbeschrijving

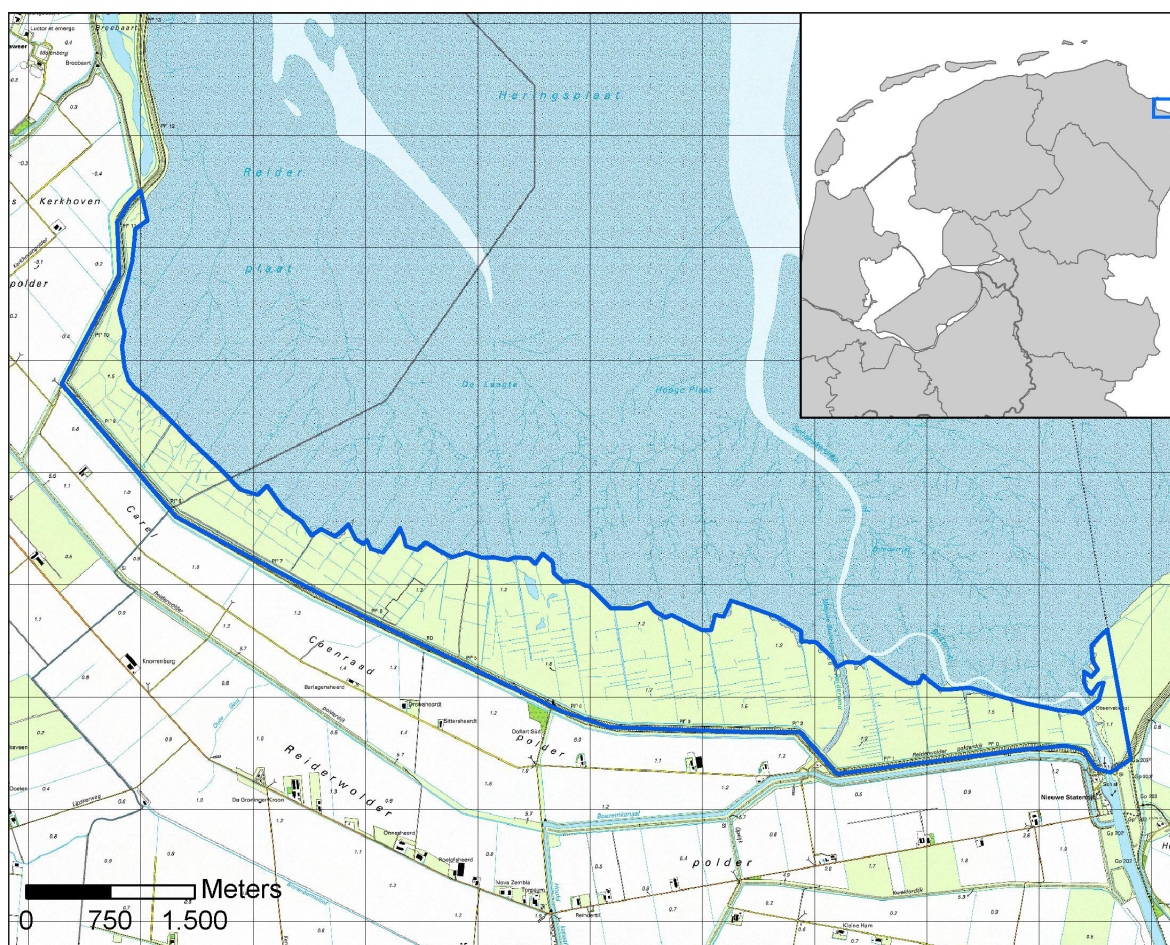
De Dollard is een brakwater-getijdegebied gelegen in het oosten van de provincie Groningen. Als gevolg van overstromingen en stormvloeden in de late Middeleeuwen is het toenmalige veenlandschap verdwenen en de Dollard ontstaan. Om het zeewater te keren is in de 15^e eeuw tussen de Punt van Reide en Finsterwolde een dijk aangelegd, waardoor de contouren werden vastgelegd. Inpolderingen brachten de omvang van de Dollard terug tot een derde van de oorspronkelijk omvang.

De huidige Dollard bestaat voor het grootste deel uit ondiep getijdengebied, dat bij laagwater merendeels droogvalt. Het hoge slijkgehalte van de wadplaten is kenmerkend voor het gebied. Hoger gelegen delen bestaan uit kwelders, welke alleen bij springtij of sterke opstuwung overstroomd.

Aan de oostzijde van de Dollard mondt de Westerwoldsche Aa bij de sluisen van Nieuw Stanzijl uit in de Dollard. De toevoer van zoetwater maakt van de Dollard een brakwater-getijdegebied, waarbij het zoutgehalte van het water van oost naar west toeneemt.

Aan de vegetatie is de afnemende zoet-zout gradiënt duidelijk af te lezen. In het oosten zijn de kwelders grotendeels bedekt met riet en andere zoetwater soorten. In westelijke richting neemt het percentage rietland af, terwijl zoutminnende soorten als zeekraal, zeeaster, zeealsem en Engels slijkgras toenemen.

Laaggelegen kwelderdelen bestaan uit periodieke ondiepe plassen of zijn schaars begroeid met zeekraal. Juist deze plekken zijn favoriet als broedplaats van Kluut. Verder wordt ook langs grote kweldersloten gebreed.

Figuur 1. Ligging van de onderzoekslocatie op de Dollard in 2010

3. Methode

Vanaf begin mei zijn nestindicerende Kluten en Visdieven op de Punt van Reide en Dollard geïnventariseerd.

Het aantal broedparen van Kluut op de Punt van Reide is de laatste jaren afgenomen. Halverwege mei 2010 zaten enkele paren op de Punt van Reide. Na massale predatie in de vroege eifase ondernamen de Kluten geen nieuwe broedpoging. Daarom is uitgeweken naar de Dollard als onderzoekslocatie. Hier zijn vanaf 31 mei 2010 25 legsels van Kluut gemarkeerd en gevolgd. Bij het merendeel van de nesten is een datalogger geplaatst. De dataloggers werden op 50 cm van het nest ingegraven en zodoende volledig aan het zicht onttrokken. In de kern van het nest werd de bijbehorende kleine sensor geplaatst.

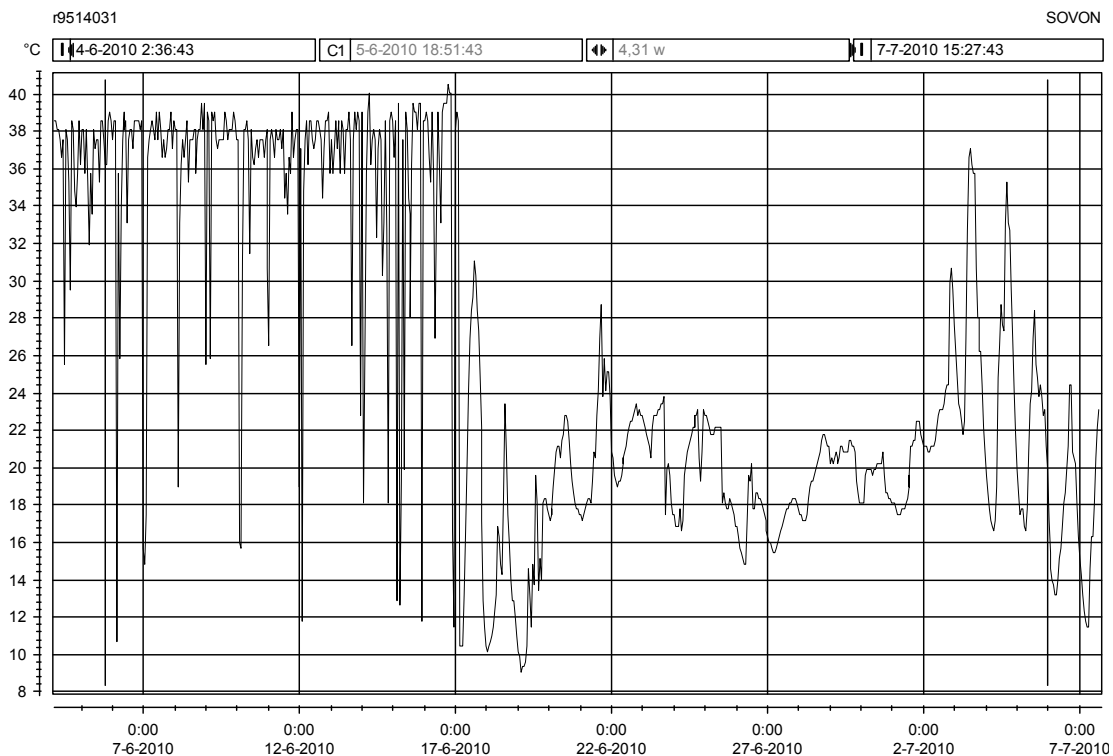
Visdief ontbreekt al enkele jaren als broedvogel op de Dollard. De kolonie op de Punt van Reide is al jaren tanende. In 2005 broedden nog 20 paar in het gebied; in 2010 was dat slechts één paar. Daardoor zijn metingen naar het uitkomstsucces van Visdief komen te vervallen.

Nesten zijn wekelijks op inhoud gecontroleerd. Tijdens een controle werden aantal eieren en indien mogelijk broedstadium genoteerd. Van mislukte nesten is aan de hand van eirestanten of andere sporen de mislukkingsoorzaak vast te stellen.

Na de eindcontrole van een nest is de datalogger meegenomen en uitgelezen met het programma EasyView 5. Met dit programma zijn de intervallen met temperatuurmetingen (0,1 °C nauwkeurig) elke drie minuten af te lezen. Figuur 2 geeft een voorbeeld van het temperatuursverloop dat op die manier verkregen wordt.

Foto. Nest Kluut, paal 3, Dollard 14 juni 2010

Figuur 2. Uitdraai datalogger 'M2'. Het nest werd bebroedt vanaf 4 juni om en mislukte 17 juni om 02:24:43, duidelijk zichtbaar aan de sterke temperatuursdaling. De temperatuur van een bebroedt legsel ligt rond 38°C.

4. Resultaten

4.1 Uitkomstsucces Kluut

In totaal zijn 25 legfels van Kluut gevolgd. Hiervan kwam niet één legfel succesvol uit, waardoor het uitkomstsucces 0% is (tabel 1). De belangrijkste mislukkingsoorzaak was predatie, met in totaal tien gevallen.

Tabel 1. Mislukkingsoorzaken Klutenlegsels Dollard 2010

mislukkingsoorzaak	N
springtij	8
onbekend	5
predatie vos	4
predatie onbekend	4
predatie vogel	2
vertrapping koe	2
Totaal	25

Predatie vond plaats door Vos (4x), onbekende predator (4 x) en vogel (2x). Alle gevallen van predatie door Vos en onbekende predator traden op in de nachtelijke uren, met een piek rond 02:00 's nachts. Naast predatie van legfels werd op 14 juni ook een gepreedeerde adult vrouwtje in de buurt van het nest gevonden (foto). De plukresten wezen op predatie door een roofvogel.

Naast predatie was springtij verantwoordelijk voor het mislukken van minimaal acht legfels. Op 12 juni 2010 kwam door een combinatie van springtij met een noordwestelijke wind 4-5 B een groot deel van de Dollard blank te staan. Alle nesten op de lage kwelder mislukten door overstroming. Nesten op de hogere kwelder ontsnapten de dans ten dele. Enkele nesten kwamen net onder water te staan maar bleven intact en bebroedt. Twee nesten mislukten door vertrapping door koeien (jongvee).

Legfels die het springtij overleefden mislukten in de late broedfase alsnog, waardoor op de onderzochte delen van de kwelder niet één ei succesvol uitkwam.

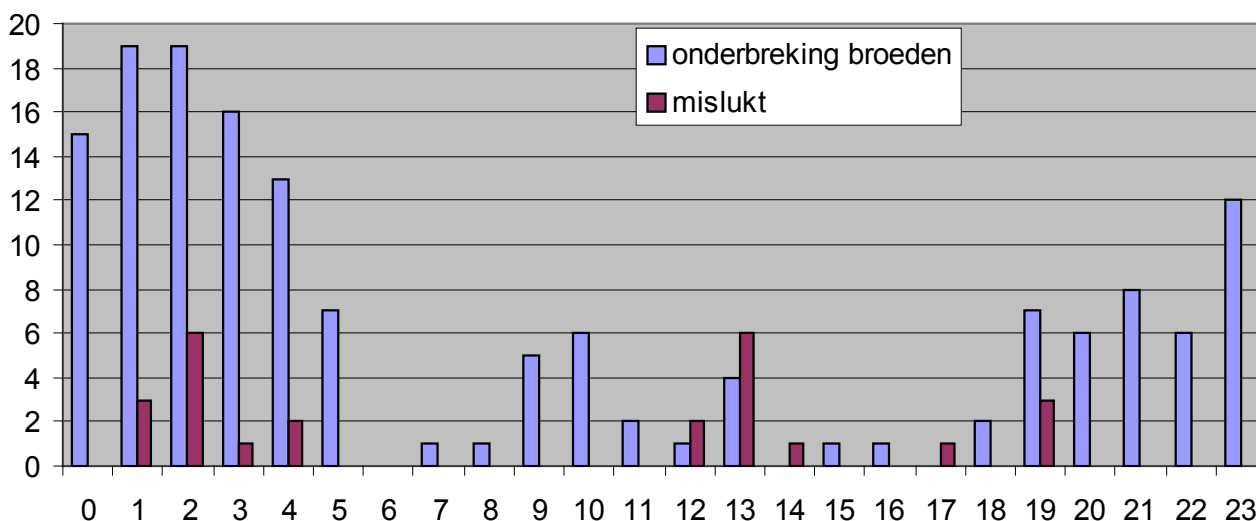
4.2 Tijdstip verstoring en mislukking

Per daguur zijn onderbrekingen van het broeden langer dan 15 minuten aangemerkt als verstoring. Dit resulteerde in totaal in 152 verstoringen van broedende Kluten. Om meer zicht op verstoringbronnen te krijgen zijn de verstoringen per daguur gesommeerd (figuur 3).

Wat opvalt is de sterke piek in verstoring in de nachtelijke uren van 23-4 uur. Vanaf 5 uur neemt het aantal verstoringen sterk af. Tussen 10 en 14 uur is een kleine piek in verstoring zichtbaar. Vanaf 19 uur neemt het aantal verstoringen licht toe.

Het aantal mislukte nesten piekt rond 1-2 uur en 14 uur. Predatie door Vos is de belangrijkste mislukkingsoorzaak tussen 1-2 uur. De misluktingspiek rond 14 uur komt volledig op conto van het springtij van 12 juni 2010.

Frequentie van verstoringstijdstippen

Figuur 3. Tijdstip verstoring (N=152) en mislukken (N=25) van Klutenlegsels op de Dollard in 2010

Foto. Gepredeerd adult vrouwtje Kluut nabij het nest, paal 3, Dollard 14 juni 2010

5. Discussie

Het gevonden uitkomstsucces is met 0% maximaal laag. De belangrijkste mislukkingsoorzaken zijn overstroming door springtij en predatie door Vos. De meeste verstoringen tijdens het broeden vinden plaats in de nachtelijke uren. De Vos is een hoofdzakelijk nachtactieve soort. De nachtelijke verstoringen werden waarschijnlijk veroorzaakt door Vos en andere nachtactieve predatoren.

Verstoringen en mislukkingen overdag werden vermoedelijk veroorzaakt door hoogwater, vee en onbekende predatoren. Voor menselijke verstoring zijn geen aanwijzingen gevonden.

Eerder onderzoek in het Dollardgebied gaf eveneens een laag uitkomstsucces van 0% voor Kluut (Willems *et al.* 2005, Willems & Puijman 2007). Ook het broedsucces was laag met 0-0,1 jong per paar. Zowel in de eifase als in de jongenfase speelde predatie door vermoedelijk Vos een grote rol in het lage broedsucces.

In het overige Waddengebied is het uitkomstsucces van Kluut sterk wisselend. In de Klutenplas en de Groninger Noordkust lag het uitkomstsucces in 2008 op 78% (van Kleunen *et al.* 2010, de Boer 2008). Dit gebied is echter binnendijks gelegen en voorzien van een elektronisch 'vossenraster'. Hierdoor is overstroming uitgesloten en predatie door Vos voorkomen. In buitendijkse gebieden zonder stroomraster is het uitkomstsucces in het overige Waddengebied laag.

6. Aanbevelingen

Uit het onderzoek zijn overstroming en predatie door Vos als belangrijkste mislukkings-oorzaken naar voren gekomen. Overstroming ligt buiten de macht van beheer om te beïnvloeden.

Predatie door Vos kan worden voorkomen door het plaatsen van elektronische vossenrasters zoals die in Polder Breebaart en op de Punt van Reide vanaf 2007 worden gebruikt. Aanbevolen wordt om de mogelijkheid van een vossenraster op de Dollard na te gaan.

Het gebruik van dataloggers heeft meer inzicht gegeven in mislukkingsoorzaken bij Kluut. Het is tevens een opstap naar een zwaarder onderzoek naar predatie in het Dollardgebied.

Om vast te stellen wat zich precies in een kolonie Kluten afspeelt verdient het aanbeveling om het predatieonderzoek te intensiveren door bijvoorbeeld het gebruik van camera's.

Literatuur

- DE BOER P. 2008. Broedvogels en broedsucces van de Klutenplas (Gr.) in 2008. Onderzoek naar effecten van een vossenraster. SOVON-onderzoeksrapport 2008/11. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN KLEUNEN A., KOFFIJBERG K., DE BOER P., NIENHUIS J., CAMPHUYSEN C.J., SCHEKKERMAN H., OOSTERBEEK K., DE JONG M., ENS B. & SMIT C. 2010. Broedsucces van kustbroedvogels in de Waddenzee in 2007 en 2008. SOVON-monitoringrapport 2010/04, IMARES-rapport C169/10. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen, IMARES, Texel. Wot-werkdocument 227. WOT Natuur & Milieu, Wageningen.
- WILLEMS F., OOSTERHUIS R., DIJKSEN L.J., KATS R.K.H. & ENS B.J. 2005. Broedsucces van kustbroedvogels in de Waddenzee 2005. SOVON-onderzoeksrapport 2005/07 – Alterra-rapport 1265. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen - Alterra, Texel.
- WILLEMS F. & PUIJMAN S. 2007. Effect van plaatsing van anti-vossenrasters op het broedsucces van kolonievogels in het Dollardgebied. SOVON-onderzoeksrapport. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Natuurplaza (gebouw Mercator 3)
Toernooiveld 1
6525 GA Nijmegen

T (024) 7 410 410
E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

Het Groninger
Landschap

In het voorjaar van 2010 is in opdracht van Stichting Het Groninger Landschap onderzoek uitgevoerd naar predatie bij Kluut in de eifase. Het onderzoek is uitgevoerd door SOVON Vogelonderzoek Nederland.

Aanleiding vormt de hoge mate van predatie waarmee Kluut in de Dollard-regio de laatste jaren heeft te maken, waardoor het broedsucces laag is. Op de Punt van Reide staan sinds 2007 elektronische rasters om vossen te weren uit delen van gemengde kolonies van Kluut en Visdief. De 'vossenrasters' zijn geplaatst om predatie door vossen te voorkomen. Daarin slagen de vossenrasters doorgaans, predatie vindt echter nog steeds op grote schaal plaats buiten deze rasters. De vraag is welke soorten de predatie veroorzaken.

SOVON Vogelonderzoek Nederland organiseert vogeltellingen en -onderzoek volgens gestandaardiseerde methoden ten behoeve van natuurbeheer, natuurbeleid en wetenschappelijk onderzoek. De onderwerpen die in onderzoeksrapporten aan de orde komen zijn divers. Het gaat om onder andere het opzetten van meetnetten en verspreidingsonderzoek, verklarend onderzoek naar oorzaken van veranderingen in voorkomen, graadmeterontwikkeling voor natuurbeleid en onderbouwend onderzoek voor soortbeschermingsprojecten. De omvangrijke gegevensbestanden die zijn gebaseerd zijn op grotendeels door vrijwilligers uitgevoerde vogeltellingen vormen vaak een belangrijke basis. Daarnaast worden ook specifieke veldonderzoeken uitgevoerd, waarbij allerlei ecologische gegevens over soorten en hun habitats worden verzameld.

